

Antonín Dvořák.

(Napisal J. G.)

Ime Antonína Dvořáka, prvaka čeških skladateljev in slavnoznanega ljubljenca celega glasbenega sveta, bilo je pri nas že znano iz njegovih krasnih „Moravskih dvospevov“, morda

tudi tu in tam iz drugih manjših del, predno je naša „Glasbena Matica“ slovensko občinstvo seznanila z jednim izmed njegovih največjih del: „Stabat mater“. S tem Dvořáku samemu

Antonín Dvořák.

najljubšim delom pa je pokazala mojstra v vsi njegovi dovršenosti, mojstra izvirne kompozicije in instrumentacije.

Dvořáka priznavajo kot jednega izmed največjih živečih glasbenikov, v Ameriki ga v obče

imenujejo prvaka; gotovo je torej opravičena želja, da bi bil pri nas vsaj toliko poznan, kolikor so že tako udomačeni nemški skladatelji, tem bolj zaradi slovenskemu duhu sorodnega duha, ki več ali manj preveva vse njegove skladbe.

Podati hočem torej prijateljem glasbe Dvořákov življenjepis ter navesti poleg njegovih velikih instrumentalnih in opernih del zlasti ona, ki se dadó izvajati na klavirju ali s spremljevanjem.

Antonín Dvořák se je narodil dné 8. kmovca leta 1841. v preprosti vasici na Severo-Češkem, v Nelahozevsi blizu Melnika. Oče mu je bil mesar; po stari družinski navadi je odločil sina Antonína za naslednika v mesarstvu. Bilo je to tudi najbolj pripravno: mesarstvu se je mogel priučiti brez stroškov doma, posebnih studij pa mu tudi ni bilo treba.

Obiskoval je torej domačo šolo; že kot deček je igral z neko kapelo po gostilnah in pri cerkvenih slavnostih. Ko ga je pa oče poslal v 12. letu starosti v Zlonice k nadaljevanju šolskega nauka, učil se je pri tamošnjem organistu igranja na klavir, orgelj in kompozicije, sevé tako malo, da je komaj imena vredno. Dve leti pozneje je prišel na jedno leto v Česko Kamenico, da bi se priučil malo nemščini, ter je ob tej priliki nadaljeval in dopolnjeval svoje prvo glasbeno znanje. Ko je minulo to leto, vzel ga je oče domov, da bi mu pomagal pri mesarstvu.

Mlademu, za glasbo že vnetemu duhu Dvořákovemu, ki je bil prve težave glasbene vede ravno premagal in začel hrepeneti po višjih vzorih, bil je ta čas neznosen. Nadlegoval je očeta z neprestanimi prošnjami, da bi smel iti v Prago na orgljarsko šolo, dokler se ni oče slednjič udal, izprevidevši, da se za njegov stan niti malo ne zanima.

V jeseni l. 1857. je torej odšel v Prago. S tem se je začelo za Dvořáka novo življenje: čas, ko je imel obilo prilike, zatopiti se v dela prvih glasbenikov, ob enem pa tudi čas krute borbe za življenje.

Do leta 1862. se je živil kot vijolinist v praškem orkestru, l. 1862. pa je pristopil tedaj na novo ustanovljenemu gledališkemu orkestru ter tam ostal celih najst let. L. 1873. je dobil mesto organista pri sv. Vojtehu; ker je bil slabo plačan, moral je vrh tega poučevati po hišah.

Četudi mu je šla trda, ni obupal. Vso to dóbo borbe je bil neumorno delaven; ker ni imel po dnevu časa, proučeval je partiture glasbenih mojstrov po noči; po noči je tudi zlagal prva svoja velika dela. Nakopičil je cele gore partitur, ne vedé, je-li pridejo kdaj med svet; izmed skladeb te dóbe jih je tudi res malo znanih, ker jih je Dvořák pozneje, ko je prodrla njegova slava, večinoma uničil. Toda ta čas za Dvořáka ni bil izgubljen; naslanja se še na glasbene klasike, spoznal je temeljito vse oblike klasičnega zloga ter se izuril v tehniki in uporabi instrumentov tako, da se je mogel njegov izredni talent, poln fantazije in novih mislij, prosto gibati.

Stoprav l. 1873., torej v 32. letu starosti, se je posrečilo Dvořáku obrniti na-se pozornost češkega glasbenega sveta s svojim „hymnom na Halkove, Dědičy Bílé Hory“, kateri se zaradi mogočnih obrisov, nenavadne karakteristike in tehnične dovršenosti še sedaj prišteva njegovim najboljšim delom. Odslej je sledila v javnost nepretrgana vrsta krasnih del v vseh oblikah glasbene umetnosti.

Kar se skromnemu Smetani ni posrečilo, pridobiti si še za časa svojega življenja vseobče priznanje v ptujini, to je prinesel Dvořáku srečni slučaj. Leta 1875. je namreč prosil za državno umetniško ustanovo; s prilogo svojih kompozicij je opozoril na-se slavnega skladatelja Brahmsa in glasbenega estetika Hanslicka, katera sta imela tedaj prvo besedo v glasbeni kritiki ter bila jako vplivna moža. Po priporočilu Brahmsovem je izdal v kratkem potem znani berlinski založnik Simrock njegove „Moravske dvospeve“, l. 1878. pa, ko so glasbeniki in kritiki navdušeno pozdravili omenjeno izdajo, v štiriročni klavirni upravi „Slovanske tance“. Veliki založni uspehi Simrockovi so pridobili Dvořákovemu imenu dober glas tudi pri drugih inozemskih prvih založnikih, kateri so se pri njem oglasili za izdavanje drugih rokopisov, tako, da se je mogel Dvořák, prost skrbi za življenje, z vso dušo okleniti svoje muze.

(Konec.)

Antonín Dvořák.

(Napisal J. G.)

(Konec.)

Vsa dela od te dōbe naprej kažejo Dvořáka v delovanju in piljenju svojih del. V tem oziru na vrhuncu glasbene umetnosti. Veliki uspehi so zlasti njegove orkestralne kompozicije klaga niso omamili, da, postal je še bolj natančen sično dovršene. Z nepopisno skrbjo in ljubez-

Paul Louis Léger, profesor slovanskih jezikov v Parizu.

nijo so izdelane vse najmanjše podrobnosti posameznih stavkov, tako, da tudi najpaznejšim slušalcem ni mogoče vsega slišati, kar je vpleteno v posamezne glasove in instrumente. Bujno

fantazijo, izvirnost, strogi zlog, mojstersko uporabo instrumentov, neizmerno bogastvo mislij kažejo vsa njegova dela.

Uspehi Dvořákovi so rastli od leta do leta. Največ časti je doživel na Angleškem; l. 1883. je bil povabljen v London in Birmingham, kjer je nastopil kot dirigent svojih del. Z nepopisnim navdušenjem so ga sprejeli povsod; v kratkem je postal pravi ljubljeneček angleškega naroda, kateremu je zaradi teh uspehov napisal svoji največji vokalni deli ter ju sam večkrat vodil: balado „*Svatební košile*“ in oratorium „*Svatá Ludmila*“.

L. 1888. je bil imenovan dopisujočim členom srbske akademije v Belemgradu, l. 1889. odlikovan z redom železne krone; meseca sušca leta 1890. je bil na Ruskem v Petrogradu in Moskvi, mesec dni pozneje pa zopet v Londonu, kjer je vodil koncerte svojih del. Istega leta je bil tudi imenovan častnim doktorjem glasbe na univerzi v Cambridge in častnim doktorjem filozofije na češki univerzi Karlo-Ferdinandski v Pragi.

Ko je bil l. 1891. zopet v Londonu, povabil ga je senat cambridgskega vseučilišča, da bi se udeležil slavnostij, o priliki njegove promocije njemu na čast prirejenih. Na predvečer slavnostnega banketa, pri katerem se je Dvořáku izročil baret in doktorski plašč, bil je pod njegovim vodstvom koncert, obsegajoč najslavnejše delo njegovih skladb. Ob tej priliki je bil odlikovan z izrednim navdušenjem. Od leta 1890.—92. je deloval Dvořák na praškem konservatoriju kot učitelj višjih nauk v skladbi, l. 1892. pa je dobil iz New-Jorka zelo laskavo in ugodno vabilo, da bi prevzel proti letni plači 15.000 dolarjev vodstvo novo ustanovljenega „National conservatory of America“; še isto leto se je s svojo družino preselil tje ter deluje na tamošnjem glasbenem polju s sijajnimi uspehi.

Dasi se je ohranilo le malo Dvořákovih skladb iz prve dōbe, ker jih je pozneje sam brez milosti uničil, vendar je narastlo njih število neizmerno. Bilo bi preobširno in tu neumestno, ocenjevati njegova posamezna dela, saj imajo v sebi snovi za celo literaturo. Zatorej jih hočem razvrstiti po njihovi glasbeni vsebini in vrednosti.

Dvořák je, kakor pravi Chvala v svojem spisu „Četrtoletje Češke glasbe“, prototip absolutnega glasbenika, ki vse v glasbo pretvarja,

česar se loti; vse zajema iz bujne, v svetu melodij, ritmov in harmonij gibajoče se fantazije; katerega besede bolj motijo kakor navdajajo; kateri tam največ doseže, kjer je popolnoma prost in prepuščen fantaziji, to je v komorni glasbi in simfoniji. Poleg tega je Dvořák pravi instrumentalni genij, največji živeči virtuoz v orkestru. Prav zaradi tega je imel največje uspehe v orkestralnih delih.

Izmed teh naj omenim ta-le: simfonije (*Es*-dur 1874, *F*-dur 1875., *D*-dur 1881., *d*-moll 1885, *g*-moll l. 1889. in „*Z Nového světa*“ 1893.; od teh sta najslavnejši *D*-dur in *d*-moll-simfonija), ouvertura k Šamberkovemu „*Tyl-u*“ (1881), k otvorenju narodnega gledišča zložena, na Angleškem in Nemškem že večkrat z izrednimi uspehi igrana ouvertura *Husitská* (1883), ouverture: *Příroda, Život, Láska* (1892), 3 *Slovanské rapsodie* (1878), *Slovanské tance* (dve seriji po osem števil, prvotno za klavir (1878), *simfonične varijacije* (1877), *Scherzo capriccioso* (1884), *Notturmo*, dve serenadi (1875, 1878), *súita* (1879), *koncerti za gosli* (1879) in *klavir* (1876), *osem legend* (1880); najznamenitejša komorna dela: *Sonata za gosli* (1880), *trio* (*B*-dur, *d*-moll, *f* in *g*), *kvarteti* (za klavir *D*, za godala *A*, *a*, *d*, *Es*, *C* in najnovejše delo Dvořákov *Z nového světa* op. 96), *kvinteti* (za klavir 1873, za godala *G* 1875 in *A* 1887), *sexteto* (*A* 1878), *Maličkosti* (1878), *Dumky* (1891). Izmed vokalnih del Dvořákovih se više cenijo ona, katera so mu dovolila več prostega gibanja, neodvisnosti od teksta; v operi, kjer se mora glasba mnogokrat podrediti igri, ni imel tolikih uspehov kakor v dramatični kantati in oratoriju, bil je celo prisiljen večino svojih oper predelati. Svojo prvo opero *Král a uhliř* (1874), s katero je vzbudil občno pozornost na svoj glasbeni talent, moral je na račun dramatičnosti trikrat predelati. Istotako je tudi predelal svojo novejšo, obče kot najboljšo priznano opero *Dimitrij* (1882), katera je bila v Narodnem gledišču lani v novi obliki prvič uprizorjena. Največjega pomena za razvoj narodne opere je *Šelma sedlák*, ki pa vsled slabega libreta ni uspevala, kakor bi zaslužila. Omenim naj še iz starejše dōbe seriozno opero *Vanda* (1875) in komično *Tyrde palice* (1874,

1882 uprizorjena), iz novejšje dōbe pa opero *Jakobin* (1888).

Kakor sem že prej omenil, bila je delavnost Dvořáková mnogo uspešnejša na polju dramske kantate in oratorija. Vzor mu je bil tu v prvi vrsti Haendel, vzvišeni in nedosegljivi mojster v ti stroki glasbene umetnosti. Dramatična kantata *Hymnus* od leta 1873, oratorija *Stabat Mater* (1876) in *Svatá Ludmila* (1886), s katero je došel Dvořák do najvišje stopinje glasbene umetnosti, *Svatební košile* (1884), *Maša* (1888) in *Requiem* (1890): vsa ta dela kažejo Dvořáka v največji meri mojstra v uporabi modernih umetnostnih sredstev orkestra, zborov in solovih partij.

Dasi klavir ni glavni stroj Dvořákov, vendar je število njegovih klavirnih del dokaj obsežno; mnogo izmed njih se prištevajo k najboljšim Dvořákovim delom. *Slovanski plesi* (Slovanské tance op. 46 in 72 v dveh serijah po osem števil)

donesli so mu prvo slavo. Poleg njegovih legend (op. 59), slovanskih rapsodij (op. 45) so posebno znamenite in priljubljene skladbe: *furianty* (op. 42), *Valčeky* (op. 54), *Mazurky* (op. 56), *důmka* (op. 35 in 12), *impromptu* (op. 52), *poetické nálady* (op. 85), *Slavnostní pochod* (op. 53) in *Ze Šumavy*. K njegovim najlepšim pesmim prištevajo se: *Moravské dvojzpěvy* (1878), *Večerní písně*, *Cikánské melodie* in *šest pesni iz Rokopisa kralodvorského*.

Glavni založniki Dvořákovih skladb so: Novelly v Londonu, Simrock v Berlinu in Fr. A. Urbánek, prvi glasbeni založnik češki. Poslednji je izdal do sedaj razven oratorijev in kantat večino Dvořákovih skladb za veliki orkester; kvartete, tria, za gosli s spremljevanjem orkestra, kvarteta ali klavirja; kvintete in sextete, klavirne skladbe za dve, štiri roke in za dva klavirja.

Pod mrklim nebom.

11.

Ne čakaj z neba lepših znamenj,
Da vržeš tovor s trudnih ramen!
Zastonj vse želje nestrpljive!
Le nōsi k rebri težki kamen;
Uide skoro ti nizdolu.
Kdaj neha peči solnčni plamen?
Ko s tovorom prispeš do groba.
Otereš lās si rōsni pramen
Nekdó začrta v kamen slōva:
Počivaj mirno v zemlji! Amen.

12.

Tolažbo v mojo dušo sej,
Kam idem naj, prijatelj, dej!

Premōtri zvezde vrh nebá,
Če moreš, biserje preštej,
Ki skriti so na dnū morja.
Ves zémeljski sijaj preglej,
In reci mi potem vesel:
„Tu bivaj zdaj in to imej!
Ugasne ogenj ti željá,
In srečen živel boš poslej.“
Jaz vzkliknil bi: Nikdar, nikdar,
Dokler ni duhu ožjih mej,
Ni danih srcu trjih spon.
Iz raja v raj, naprej, naprej . . .
Vse pretesnó, vse pretemno!
Naprej drevimo se . . . doklej?
Zakaj? — Oh, ali ne zato,
Ker nismo tu doma? Povej —!

Anton Medved.

Biserji.

25.

Za leščnik je preslaba,
Da strla bi ga, žaba.

26.

Če trdnih zob ti v ustih ni,
Ne grizi žrebljev in kosti.

27.

Poznata pasja je zvestoba,
A sestra jej je pasja zloba.

28.

Dokler bolnik še diše,
Ne nosi ga iz hiše.

Anton Hribar.